

Тема 2. Населення світу

Кількість населення. Загальна кількість населення світу — 6 млрд 251 млн осіб (2001 р.). Сучасні політичні та соціально-економічні проблеми залежать від зростання кількості та розміщення населення на Землі. Вивченню населення земної кулі приділяється велика увага. Цим питанням займаються державні органи та наукові установи країн світу. Прискорене зростання народонаселення в останнє десятиріччя перетворилося на одну із світових проблем, з якою пов'язано забезпечення населення продуктами харчування, роботою, житлом, збереження і використання навколишнього середовища. Якщо такі прискорені темпи приросту населення зберігатимуться, то, за прогнозами спеціалістів, у 2030 р. кількість населення Землі збільшиться до 10 млрд осіб. У наш час кількість населення збільшується щороку приблизно на 80-90 млн осіб. Але в різних регіонах світу цей процес відбувається неоднаково, що пояснюється різним рівнем відтворення населення.

Типи відтворення населення. Природний рух (відтворення) населення — процес збереження в часі та просторі конкретно-історичної міри даного населення. Співвідношення між народжуваністю й смертністю в різних регіонах світу і країнах неоднакові. На природний приріст населення впливають багато чинників: соціально-економічний, матеріальний, культурний, становище жінок у суспільстві, особливості статевої та вікової структури населення, традиції, звичаї, політика в державі щодо народонаселення тощо. Розрізняють два типи відтворення населення.

Перший тип відтворення поширюється на країни з розвинутою економікою — країни *Європи, Північної Америки, Австралію і Нову Зеландію*. Для цього типу характерні невисокі та низькі показники народжуваності й смертності та уповільнені темпи природного приросту населення, що зумовлено демографічними й соціально-економічними причинами. Показник смертності — дуже низький, а природний приріст становить 5-10 осіб на 1000 жителів. Частка людей похилого віку — збільшується, а кількість народжених малюків зменшується. Є країни, в яких не забезпечується розширене відтворення населення. Вони мають «нульовий» або низький природний приріст (наприклад, *Італія, Велика Британія, Польща*). Є країни з від'ємним природним приростом, де смертність перевищує народжуваність (наприклад, *Україна, Росія, Білорусь, Угорщина, Німеччина, Болгарія*). Як наслідок загальна кількість населення зменшується, а кількість людей похилого віку збільшується, відбувається процес «старіння» нації. Демографи називають явище глибокого порушення відтворення населення, що загрожує самому його існуванню, депопуляцією, або демографічною кризою.

Другий тип відтворення населення характерний для більшості країн Африки, Азії, Південної Америки, що розвиваються, з низькими показниками економічного і соціального розвитку. Там дуже високим є рівень народжуваності (40-50 осіб на 1000 жителів) і відносно низьким — рівень смертності. Високий рівень народжуваності в цих країнах зумовлений

соціально-економічними причинами: ранніми шлюбами, недостатнім рівнем розвитку культури, неосвіченістю переважної частини населення, релігійними та іншими причинами. Найбільший природний приріст населення характерний для *Малі, Чаду, Судану, Конго, Сирії, Оману, Пакистану*. Народжуваність у цих країнах становить понад 30 осіб на 1000 жителів.

Демографічна політика. Останнім часом більшість держав зосереджує свою увагу на управлінні приростом населення, тобто проводить визначену урядом демографічну політику. Природно, що спрямованість демографічної політики в різних країнах залежить від характеру проблем у державі в цілому. В країнах з дуже високим показником приросту населення вона спрямована на його зменшення. Так, мета влади *Китаю* — найчисленішої країни планети — різке зменшення приросту населення. Для цього вживають адміністративних, економічних та пропагандистських заходів щодо планування сім'ї. У результаті річний приріст населення знизився з 28% (1968 р.) до 8—10% (1999 р.), тобто став нижчим за середньосвітовий. Більшість країн Азії — *Індія, Бангладеш, Індонезія, Шрі-Ланка, Пакистан* та інші пішли шляхом *Китаю*. Але зусилля державних органів цих країн щодо вимушеного зменшення рівня народжуваності та планування сім'ї значних результатів поки що не дали. Демографічна політика більшості європейських та північноамериканських держав спрямована на заохочування тих, хто бажає мати дітей. Для цього створюється система державної підтримки багатодітних сімей. Країни Азії, що розвиваються, впливають на кількість і відтворення населення в світі і визначають демографічну політику планети. Для стабілізації кількості населення необхідно цілеспрямовано проводити демографічну політику. Це сприятиме підвищенню життєвого, культурного рівнів, розвитку науково-технічного прогресу, стабілізації соціально-економічних відносин між країнами.

Статевий склад. Незважаючи на те, що на кожні 100 дівчаток народжуються приблизно 104—107 хлопчиків, статевий склад населення у країнах світу є різним. Так, у країнах Європи, СНД, Північної Америки чисельно переважають жінки. У країнах Африки, Латинської Америки, Австралії та Океанії кількість чоловіків та жінок приблизно є однаковою. А в країнах Азії, особливо в *Китаї та Індії*, досить помітно переважають чоловіки, що пов'язано з проблемним положенням жінки в суспільстві та сім'ї (ранні шлюби, багатодітність в умовах злиденності й хвороб).

Віковий склад. Кожному типу відтворення населення відповідає свій тип вікового складу. Вікова структура населення країн визначається розподілом населення за віковими групами. Вік є головним критерієм для визначення економічно активного населення країни, що є складовою трудових ресурсів. Про ступінь задіяності в суспільному виробництві свідчить показник кількості економічно активного населення. Загальна кількість економічно активного населення світу становить понад 2 млрд осіб (в Україні — майже 30 млн осіб). Деякі країни і регіони дуже

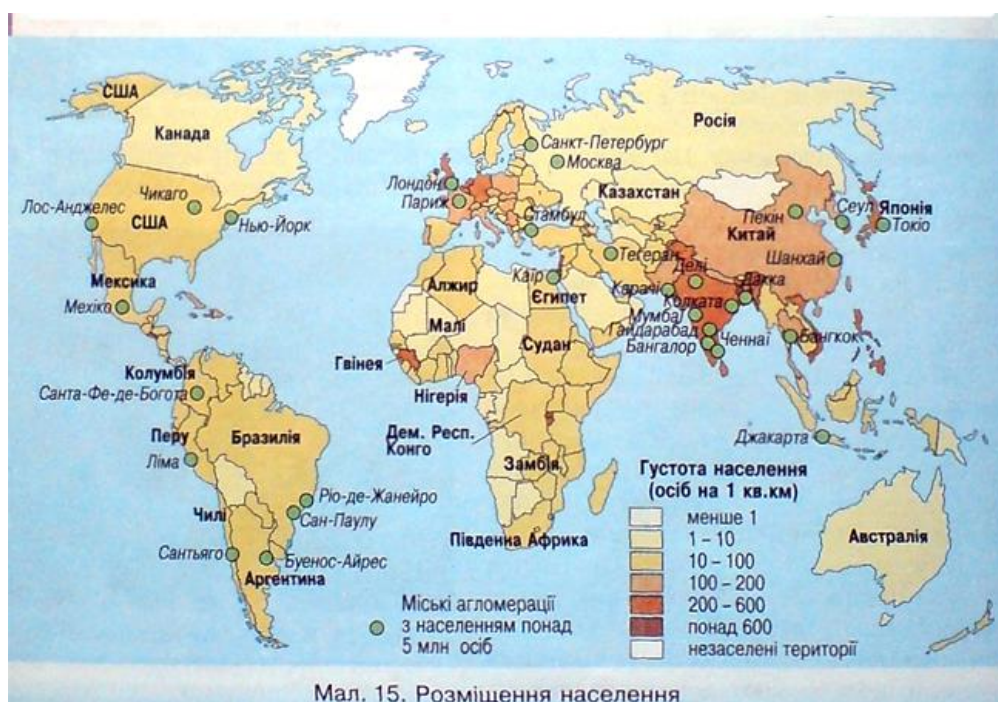
різняються між собою за цим показником. Це залежить від рівня соціально-економічного розвитку країни, ступеня задіяності жінок у виробництві, вікового складу населення.

Розміщення населення. Населення країн світу розміщене досить нерівномірно: 7% суходолу Землі заселено 70% населення, а 15% суходолу зовсім не заселено. Середні показники густоти населення в регіонах світу є різними: в Європі — близько 100 осіб на 1 км², в Азії — 15, у Північній і Південній Америці — 21, а в Австралії та Океанії — 3 особи на 1 км². Більшість населення Землі проживає на рівнинах, у місцях, де є сприятливі умови для розвитку сільського господарства, у великих промислових містах. Цікаво, що половина людства заселяє 200-кілометрову зону вздовж узбережжя морів та океанів. На сучасному етапі розвитку суспільства розміщення населення все більшою мірою визначається географією міст.

Одним з найважливіших соціально-економічних у віковій структурі населення - у країнах процесів, що відбуваються в країнах світу, є урбанізація. Основні риси сучасної урбанізації:

- 1) значний темп росту міського населення, особливо у країнах, що розвиваються;
- 2) концентрація господарства і населення переважно у великих містах, серед яких виділяються міста-мільйонери;
- 3) територіальне розширення міст, що веде до утворення міських агломерацій.

Найвищою ланкою урбанізації стали мегаполіси (мегалополіси)—величезне скупчення агломерацій і міст, що зливаються один з одним. Найбільший мегаполіс — Токайдо (Японія). Він простягнувся від Токіо до Осаки—Кобе—Кіото і налічує 60 млн осіб. Для багатьох країн, що розвиваються, характерна так звана несправжня урбанізація (псевдоурбанізація), коли розширення міст відбувається за рахунок селян, які збільшують кількість населення у великих містах, утворюючи нетрі на їх околицях. Для розвинутих країн характерний процес субурбанізації — переїзд частини забезпеченого населення у приміську зону, в більш екологічно захищені регіони. Наприклад, у США 60% населення проживають у приміській зоні. Близько половини населення світу проживає в сільській місцевості. Сільські поселення поділяються на групові, села, хутори та ін. Вони характерні для країн, що розвиваються, країн Європи, Японії; та розсіяні: ферми, лісництва та ін. Вони характерні для країн *Північної Європи, Америки, Австралії, Нової Зеландії*.

Механічний рух населення. Значний вплив на кількість, розміщення та склад населення країн мають зовнішні (міжнародні) міграції. Вони можуть бути: постійні або тимчасові,

добровільні або вимушені, організовані або стихійні. Міграції розрізняють і за факторами, що їх спричиняють: економічна, політична, етнічна, релігійна, природна, побутова та ін. Найпоширенішою є економічна міграція. Це пов'язано з пошуком нових умов проживання та нових місць праці. Останнім часом до емігрантів з Південної Європи, Північної Африки та Західної Азії «приєдналися» емігранти зі Східної Європи, СНД, у тому числі з України. У США тільки легальна імміграція становить 1 млн осіб за рік. А у країнах Перської затоки емігранти з *Єгипту, Індії, Пакистану* тощо набагато перевищують місцеве населення за своєю чисельністю. У другій половині ХХ ст. стала досить популярною зовнішня міграція інтелектуальної еліти націй. Так, наприкінці ХХ ст. Україна втратила значний науковий потенціал, що негативно відбилося на економічному розвитку держави. Особливий статус мають біженці — вимушені мігранти, переселення яких було спричинене загрозою втрати життя чи здоров'я, пригніченням і обмеженням прав людини. Розрізняють такі типи вимушених міграцій: екологічні (внаслідок техногенних і природних катастроф), воєнні (уразі воєнних конфліктів), релігійні (внаслідок конфліктів на релігійному ґрунті), національно-етнічні (внаслідок міжнаціональних конфліктів).

Існують і внутрішні міграції — переміщення населення з одного населеного пункту до іншого в межах однієї держави. Внутрішні міграції поділяють на міграційні потоки декількох типів: село —> місто, місто —> місто, село —> село, місто —> село. Вони бувають організованими та стихійними. Їх головні причини полягають у соціально-економічних, політичних, воєнних, екологічних проблемах.

Зовнішні міграції відбувалися завжди. Вони зіграли велику роль у розвитку людства, зокрема, у формуванні національної структури населення багатьох країн (США, Канада, Австралія, країни Південної Америки і т.п.). Причини зовнішніх міграцій можуть бути економічними, політичними, релігійними, сімейно-побутовими, екологічними, природними (пов'язані з стихійними явищами - землетрусами, засухами і т.п.). Економічні чинники є головними у світових міграційних процесах. Під економічними причинами розрізняють трудові міграції (пошук роботи) і відтік розумів (пошук високооплачуваної інтелектуальної роботи вченими і людьми творчих професій).

Важливою проблемою, пов'язаною із зовнішніми міграціями, є проблема біженців. Понад 20 млн чоловік стали в останні роки вимушеними мігрантами - біженцями, внаслідок міжнародних та міжрегіональних конфліктів, громадянських війн, стихійних катаклізмів, голоду та зубожіння. Кожна країна, так або інакше, стикається з проблемами міграції, здійснюючи міграційну політику. Залежно від демографічної ситуації та запитів власних економік, національні уряди стимулюють або обмежують приплив іноземців.

Етнічний склад. У результаті тривалого історичного розвитку на планеті сформувався певний етнічний склад населення. Головною умовою виникнення і функціонування етносу є географічне середовище, яке постійно впливає на етнічні процеси. Рівень розвитку етносу, його культуру визначають рівень науково-технічного прогресу, здатність народу використовувати ці досягнення у природному середовищі. Етнічний склад населення світу постійно змінюється у зв'язку з появою нових етносів. Відбуваються процеси консолідації (гуртування) та асиміляції (злиття) етносів, що призводять до втрати своєї мови, культури, традицій, національної самосвідомості тощо.

Етнографія, яка вивчає культуру і побут народів планети, засвідчує, що в сучасному світі існує близько 5 тис. народів, кожен з яких об'єднує від кількох десятків до сотень мільйонів осіб. За статистичними даними, 321 народ налічує в своєму складі понад 1 млн осіб, 7 народів — більш як 100 млн (китайці — 1 млрд 120 млн, хіндустанці — 240, американці — 205, бенгальці — 200, росіяни — 150, японці — 123, бразильців 120 млн). В Європі проживають 62 народи, 43 з них налічують понад 1 млн осіб. Більшість країн є багатонаціональними. У деяких

з них проживають десятки і навіть сотні народів (*Росія, США, Індонезія, Китай, Пакистан, Іран та ін.*).

Однонаціональними (мононаціональними) вважаються такі країни, як *Німеччина, Португалія, Італія, Болгарія, Данія, Швеція, Ірландія, Угорщина, Греція, Японія, Корея, Бангладеш*. Кінець ХХ ст. характеризувався міграційними процесами, що торкнулися й однонаціональних країн. До них поступово переселяються інші народи, які утворюють національні меншини. Наприклад, греки у *Туреччині*, албанці — в *Італії*, українці — в *США, Канаді, Австралії, Росії* та інших державах.

У сучасному світі нараховують до 4 тисяч народів (етносів). Етнос (з грецької - "плем'я", "народ") - усталене співтовариство людей, яке склалося історично на певній території, і має свою мову, культуру, менталітет.

Спільність мови завжди була і залишається важливим чинником об'єднання людей у племена - народності - народи - нації, серед яких найбільш численні (понад 100 млн) китайці (понад 1 млрд чол.), хіндустанці (понад 220 млн чол.), американці США (близько 200 млн чол.), бенгальці (близько 180 млн чол.), росіяни (близько 145 млн чол.), бразильці (близько 140 млн чол.), японці (близько 120 млн чол.).

Кожному народу притаманний свій мову, але є випадки, коли на одній мові розмовляють кілька народів, і навпаки - окремі групи одного народу користуються різними мовами. Мовне спорідненість покладено в основу класифікації народів. Виділяють близько двадцяти мовних сімей, які діляться на мовні групи.

Найчисельніша - індоєвропейська сім'я, мовами якої говорить близько 50% населення Землі (понад 150 націй і народностей). У складі цієї сім'ї виділяються 11 мовних груп. Найбільш численними серед них є індоарійська, романська, германська, слов'янська, іранська.

Другий великий мовної сім'єю є сино-тибетська (китайсько-тибетська). На її мовах говорить, приблизно, 22% населення Землі. Далі йдуть алтайська, нігери-кордофанська, афразійська (семіто-хамітської) та інші.

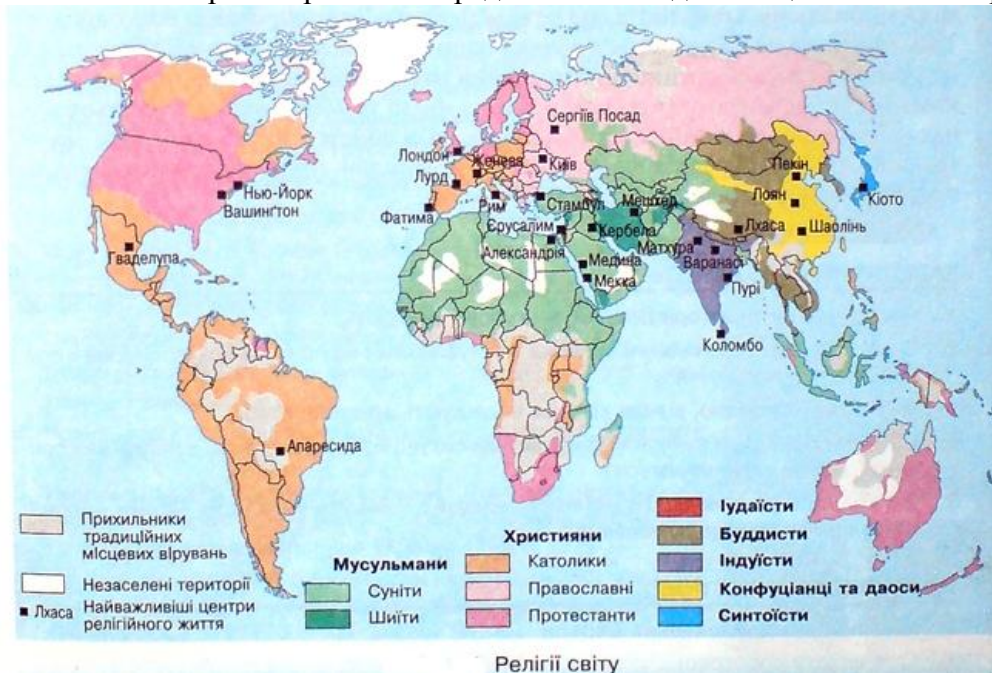
До найбільш поширених мов світу належать китайська, англійська, гінді, іспанська, російська.

За національному (етнічному) складу населення всі країни поділяють на однонаціональних і багатонаціональні. Однонаціональних країн виникають при збігу етнічних і політичних кордонів. Такі країни переважають в Європі, Латинській Америці, Південно-Західній Азії. У переважають багатонаціональні країни (Індія, Пакистан, Китай, Росія, США, Індонезія і т.п.). До цієї групи належать і дунаціональні країн: Бельгія, Канада. Для багатонаціональних країн характерним є федеративний адміністративно-територіальний пристроїв. Унітарні країни, як правило, є однонаціональними.

Мови народів світу. Головними ознаками, за якими розрізняють етнічні спільноти, є мова і культура. У світі налічується 5 тис. різних мов. Їх згруповано в численні мовні сім'ї: індоєвропейську, китайсько-тибетську, семітсько-хамітську, австронезійську та ін. Найбільшою є індоєвропейська мовна сім'я. Вона об'єднує близько 2,5 млрд осіб, що становить майже половину населення Землі. До її складу входять такі мовні групи, що об'єднують різні народи: слов'янська (росіяни, українці, білоруси, поляки, чехи, словаки, болгари, серби, словенці та ін.); германська (німці, англійці, американці, норвежці, голландці та ін.); романська (французи, італійці, іспанці, португальці та ін.). Китайсько-тибетська мовна сім'я є другою за чисельністю, її мовами (китайською, тибетською, бірманською) розмовляють близько 1 млрд осіб. Найбільш поширеними мовами світу — китайською (975 млн осіб), англійською (478), хінді (437), іспанською (392), російською (284), арабською (225), бенгальською (200), португальською (184), індонезійською (159), японською (128), французькою (125) та німецькою (123 млн осіб) — розмовляють дві третини всього населення світу.

Релігійний склад. Релігія в багатьох країнах світу істотно впливає на суспільне життя та економічний розвиток. Релігійний склад населення земної кулі дуже різноманітний. Серед

релігій найстародавнішими є традиційні, які дійшли від далеких пращурів. Нині вони найбільше поширені в Африці. В Україні до традиційної релігії відносять язичництво, яке в X—XI ст. було примусово замінено на світову універсальну релігію — християнство. Світові релігії, які мають більше послідовників і значне територіальне поширення, поділяють на універсальні та етнічні. Універсальні релігії мають прихильників у багатьох країнах і регіонах світу, а етнічні поширені переважно серед населення однієї національності окремих країн.

До універсальних релігій належать християнство, іслам, або мусульманство (магометанство), і буддизм. Християнство, яке складається з трьох основних гілок: католицизму, православ'я та протестантизму, сповідують близько 2 млрд осіб. Воно має найсильніший вплив у країнах Європи, Америки та Австралії. Друге місце за кількістю віруючих (близько 1 млрд осіб) посідає іслам. Мусульмани переважно проживають у країнах Близького Сходу та Північної Африки. Головні міста ісламу — Мекка і Медина в Саудівській Аравії. Буддизм поширений у Південно-Східній Азії (420 млн віруючих).

Релігійні погляди і національні особливості населення є однією з причин міжнаціональних конфліктів, які не вдається розв'язати протягом багатьох років. Так, тривалий час зберігається велика напруга у Північній Ірландії (Ольстер), де не припиняється релігійне протистояння між католиками (корінним населенням) та протестантами (переселенцями з Англії та Шотландії). У багатьох країнах світу релігія й донині істотно впливає на особисте життя людей, їхні звичаї і традиції. В Україні релігія відокремлена від держави, проте кожен українець має право сповідувати релігію за своїм бажанням.

Релігія є важливою складовою духовного життя людства, значною мірою визначає формування ментальності і системи цінностей окремих народів, а також впливає на політичне та соціально-економічне становище цілих країн і регіонів.

Найбільш поширеними і впливовими релігіями в світі є християнство, іслам і буддизм. Їх називають світовими релігіями. Крім світових існують національні релігії, що є етнічними ознаками певних народів (індуїзм, іудаїзм, синтоїзм і т.п.).

Найбільш численним за кількістю віруючих є християнство, існуюче 2 тисячі років. Християнську віру сповідує майже третину населення планети, переважно в Європі, Америці та Австралії. Християнство ділиться на три течії: католицизм, православ'я і протестантизм. Нині 60% всіх християн світу - католики. Єдиним центром Католицької Церкви є Ватикан, де знаходиться постійна резиденція глави церкви - Папи Римського.

Православ'я - протягом християнства, що оформилася після поділу церков у 1054 році. У православній вірі немає єдиного центру, разом з тим існують автокефальні національні церкви, очолювані патріархами.

Серед прихильників протестантизму виділяються: лютерани, англіканці, баптисти, адвентисти, мормони і т.п.

Друга за кількістю віруючих і наймолодша світова релігія - іслам також не є однорідною. Прихильники ісламу (мусульмани) діляться на сунітів і шиїтів. Суніти, на відміну від шиїтів, поряд з Кораном - священною книгою ісламу - джерелом віри вважають Сунну - священне писання про пророка Мухаммеда.

Третя за кількістю віруючих світова релігія - буддизм об'єднує прихильників вузького шляху (хінаяни) і шанувальників великого шляху (махаяни).

Найбільшою за кількістю adeptів серед національних релігій є індуїзм. Він існує понад 5 тисяч років і визнає багатобожжя. Серед головних богів індусів - Брахма, Шива, Вішну, Калі.

Іудаїзм виник у Палестині 4 тисяч років тому. Іудеї вірять в єдиного Бога, про який свідчили великі пророки у своїх одкровеннях. Свого часу ця віра дала початок християнству та ісламу.

Національної релігією китайців є конфуціанство і даосизм. Стародавні культури природи і предків у японців оформилися в сучасний синтоїзм.

Традиційні місцеві вірування, так звані примітивні релігії, сповідують аборигени Австралії, окремі племена Азії та Африки, індіанці Америки, народи півночі Росії.

Урбанізація. Природний приріст населення

Населення світу проживає в поселеннях двох типів: міських і сільських. Міськими є поселення, де велика частина людей працює в промисловості і сфері послуг. У сільських поселеннях більшість жителів зайнято в аграрному секторі господарства. Слід зазначити, що єдиного для всіх країн критерію віднесення поселень до міських чи сільським не існує. Деякі держави за такою беруть законодавчо закріплене кількість жителів у населених пунктах.

Урбанізація (з латини - "міський") - це процес зростання міст, збільшення кількості міського населення, підвищення ролі міст у житті суспільства і поширення міського способу життя.

На 2000 р. у містах проживало більше половини населення планети. Можна стверджувати, що урбанізація сьогодні набула глобального характеру. Сучасному її етапу притаманні три характерні особливості:

1. Швидкі темпи збільшення частки міського населення
(на початок XIX ст. в містах проживало 3% населення світу
на початок XX ст. в містах проживало 14% населення світу
на початок XXI ст. у містах проживав 51% населення світу).

2. Подальша концентрація населення і господарства у великих (понад 100 тис. жителів) містах і містах-мільйонниках.

У 2000 р. в світі налічувалося близько 400 міст-мільйонерів. Найбільшим містом світу вважають Токіо, в якому проживає 26400 тисяч жителів.

3. Розширення території міст і злиття близько розташованих міст, об'єднаних між собою політичними, трудовими, культурно-побутовими, виробничими, адміністративно-управлінськими зв'язками в єдине ціле - міську агломерацію (з латини - "приєднувати").

На початку третього тисячоліття в світі налічувалося 20 міських агломерацій і кількість їх постійно зростає. Вищою стадією сучасної урбанізації є утворення мегалополісів (з грецької - "велике місто"). Вона виникають в результаті злиття сусідніх агломерацій, утворюючи єдину інфраструктуру. До кінця XX ст. у світі було шість мегалополісів, з яких:

три в США:

Босваш - вздовж Атлантичного океану від Бостона до Вашингтона з населенням близько 50 млн жителів;

Приозерний - на південному узбережжі Великих Озер, з населенням 35 млн жителів; Каліфорнійський (18 млн жителів).

два в Європі:

Англійська (об'єднує агломерації Лондона, Бірмінгема, Манчестера, Ліверпуля); прирейнських (агломерації Рандстад в Нідерландах і Рейн-Рур, Рейн-Майн у Німеччині).

один в Японії

Токайдо (агломерації Токіо, Йокогами і Осаки-Кобе-Кіото).

Значні відмінності існують між країнами за рівнем і темпами урбанізації. Найвищий рівень у розвинутих країнах. У більшості країн, що розвиваються рівень урбанізації порівняно низький, але міське населення зростає швидкими темпами, оскільки пов'язано з міграцією у міста сільського населення. Це явище називають псевдоурбанізацією, так як різке збільшення міського населення не супроводжується поширенням міського способу життя.

Природний приріст населення - це показник, який разом з показниками народжуваності і смертності характеризує динаміку безперервного відновлення поколінь людей, тобто процес відтворення населення. Він характеризується коефіцієнтом природного приросту, що обчислюється як різниця між коефіцієнтами народжуваності та смертності (в розрахунку на 1 000 тис. населення).

Природний приріст залежить від багатьох факторів. До XVIII ст. зростання населення світу залежав, переважно, від біологічних процесів. При цьому рівні народжуваності і смертності були дуже високими і, як результат, - низький природний приріст (див. графік на карті "Розміщення населення"). У наш час більш істотний вплив на процес відтворення населення набувають соціально-економічні фактори: рівень добробуту та умови життя людей, рівень розвитку медицини, стан охорони здоров'я і харчування, ступінь залучення жінок до участі в суспільному житті, співвідношення між міським та сільським населенням, національні і релігійні традиції і т.п. Серед глобальних історичних причин, які стримують природний приріст населення, - політичні потрясіння, соціальні кризи, погіршення екологічних умов проживання.

Коефіцієнт природного приросту може мати позитивне, негативне або нульове значення. У більшості країн світу спостерігається позитивний природний приріст. Високі темпи зростання населення отримали назву демографічного вибуху і стали однією з глобальних проблем людства. Вирішення цієї проблеми вбачається у проведенні урядами країн адекватної демографічної політики.

Переважання рівня смертності над рівнем народжуваності - негативний природний приріст називається депопуляцією населення. Це явище характерне для країн з перехідною економікою (Україна, Латвія, Угорщина, Болгарія) і деяких розвинених країн Європи (Німеччина, Швеція).

Тривалість життя. Статевий склад населення

У світі, з розвитком цивілізації, існує загальна тенденція до зростання середньої тривалості життя, але серед країн цей показник істотно відрізняється. Так, в економічно розвинених країнах він найвищий (75 років і більше), а в країнах, що розвиваються, - менше 60 років.

Серед країн, що розвиваються, більш високою очікуваною тривалістю життя виділяються нові індустріальні країни Азії і Латинської Америки, багаті країни нафтоекспортери (Саудівська Аравія, Кувейт, ОАЕ, Оман, Бахрейн, Катар, Лівія, Бруней), а також заможні острівні країни Карибського басейну, Сейшельські Острови і Реюньйон (Франція) в Індійському океані, Науру, Гуам (США) і деякі інші - у Тихому океані.

Найбільш низькі показники тривалості життя - в більшості країн Африки. Це пояснюється вкрай низьким загальним рівнем життя на континенті, незадовільним медичним обслуговуванням, частими військовими і міжетнічними конфліктами.

Статевий склад населення - це співвідношення кількості чоловіків і жінок, що залежить від біологічних, історичних і соціальних причин. У цілому у світі чоловіків трохи більше, ніж жінок. Серед країн, де переважає чоловіча половина населення, - Китай, Індія, Туреччина. Переважання чоловіків у цих країнах зумовлено історично несприятливим становищем жінок (ранні шлюби, численні й ранні народження дітей, особливості ментальності і т.п.).

У більшості ж країн ситуація зворотна. Особливо відчутно перевага частки жінок у країнах, які активно брали участь у Другій світовій війні та інших військових конфліктах. Генетично обумовлено, що середня тривалість життя жінок на 5-8 років більше, ніж у чоловіків.

Доповненням до карти є відповідні діаграми (піраміди), які представлені разом з картою "Розміщення населення". Половозрастні піраміди показують співвідношення чоловічого і жіночого населення за віковими категоріями у відсотках. Піраміда складається для окремої країни на певний рік. Розрізняють два типи вікової структури населення, які відповідають типам відтворення населення. Перший (регресивний) тип вікової структури формується при звуженому (I) типі відтворення населення. Характерною рисою для нього є мала частка молодих людей (до 15 років) і значна частина людей похилого віку (понад 55-65 років). Такий розподіл населення за віком притаманне, переважно, розвиненим країнам (Японія, США). Другий (прогресивний) тип вікової структури мають країни, що розвиваються з розширеним (II) типом відтворення населення. Тут дуже значна частка дітей і підлітків при низькій частині населення похилого віку (Індія).